

TIRATGES

—Veus? Avui hem tirat tot això!

Tísner & Kalders, societat en comandita

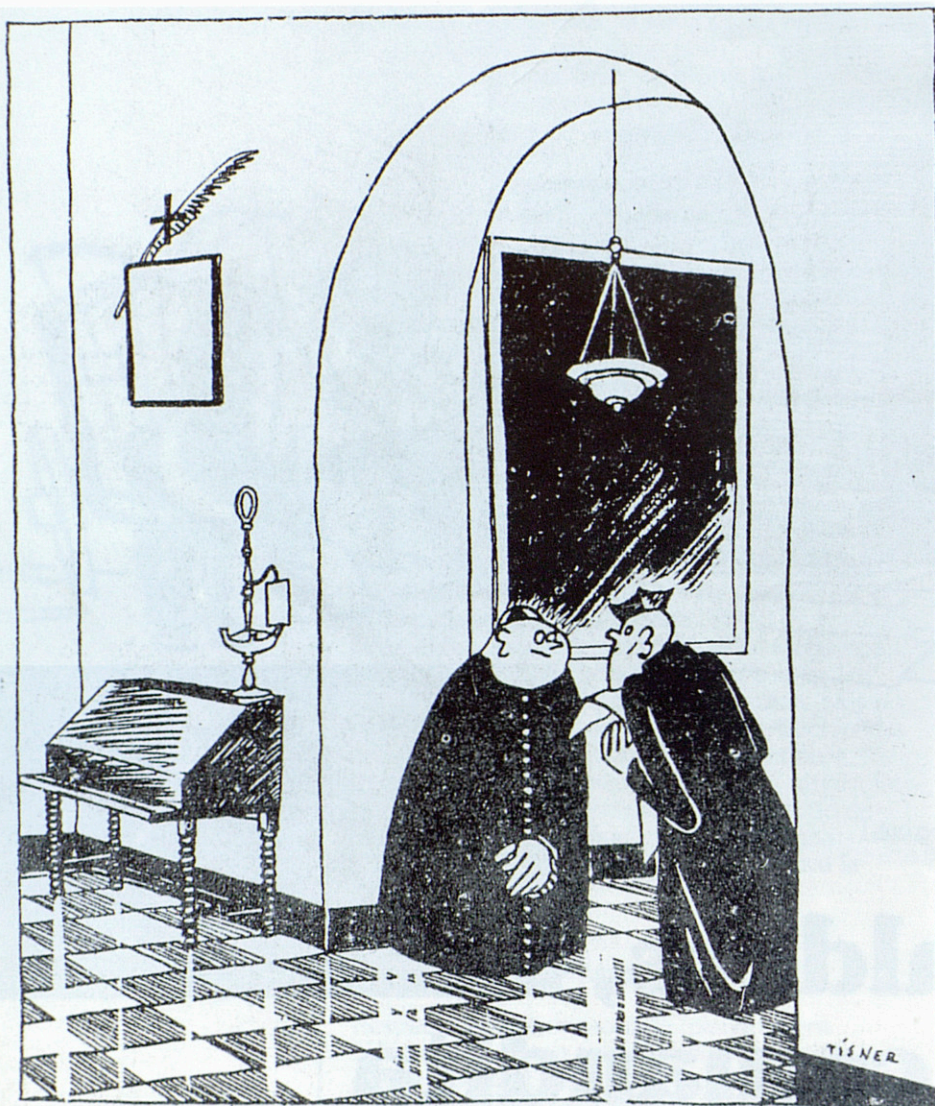
La seva activitat periodística, tant amb ninots com amb textos, és tan important com la literària

Des del 15 de novembre fins al 10 de desembre ha estat exposada al Col·legi de Periodistes de la demarcació de Barcelona una mostra representativa del treball com a ninotaires de premsa de dos narradors i periodistes: Pere Calders i Avel·lí Artís-Gener, Tísner. Aquesta

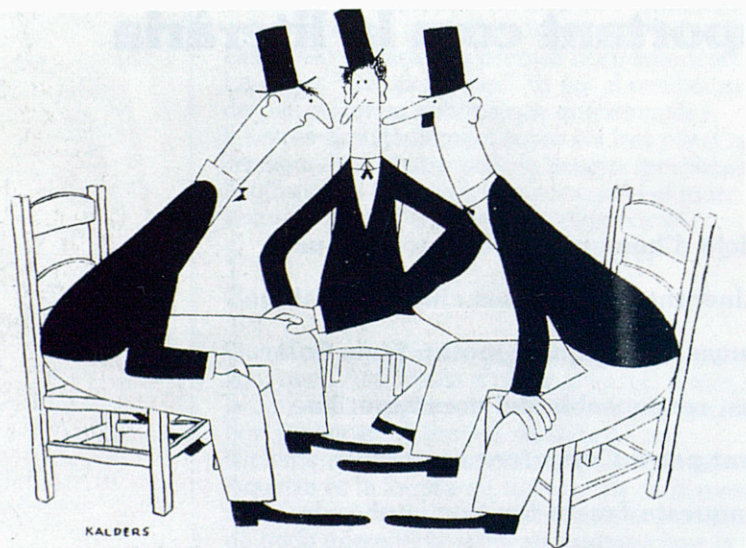
exposició d'homenatge comença ara una ruta itinerant per diverses ciutats de Catalunya. Amb aquest motiu, Lluís Solà i Dachs, responsable del muntatge, ha preparat per a *Capçalera* un treball sobre aquesta faceta tan poc coneguda dels dos escriptors.

— Conjuntament només han signat un llibre, però van treballar plegats en molts mitjans de premsa —

—No ens ha votat ni Déu!

LA DIPLOMACIA

—Quina en podríem fer, ara?

— Lluís Solà i Dachs —

En posar-nos a escriure sobre Tisner i Pere Calders, el primer que ens ve al pensament és el cúmul de coincidències que hi ha a les seves vides. Ens hem de remuntar, fins i tot, a abans que nasquessin, perquè els seus pares respectius, tots dos lletraferits, ja eren amics. Ells van venir al món a Barcelona amb una diferència de només quatre mesos. Tisner ho va fer el 28 de maig de 1912, i Calders el 29 de setembre. De petits van anar a l'escola de pàrvuls del passeig de Sant Joan, cantonada València, i d'aquesta van passar a l'Escola Catalana Mossèn Cinto, que estava una mica més amunt, en el mateix passeig. Van anar plegats a Llotja i, junts també, van començar la carrera periodística en el *Diari Mercantil*, des d'on van passar a *La Rambla*, mentre compartien la direcció d'aquella brillant *L'Esquella de la Torratxa* de durant la guerra. Tots dos van patir els camps de concentració francesos i, després de passar per Prats de Molló i per Tolosa, van aconseguir arribar a Mèxic com a refugiats polítics amb poc temps de diferència. Allà encara van aprofundir i refermar més la seva amistat, perquè fins i tot van esdevenir familiars, quan Calders es va casar amb la germana de Tisner. A Mèxic, s'hi van estar gairebé un quart de segle i, finalment, van tornar a Catalunya amb tres anys de diferència. Per acabar-ho d'arrodonir, els Artís, els últims d'arribar, van trobar un pis, on encara viuen, a uns escassos cinquanta metres d'on s'estan els Calders.

Junts en un llibre

Malgrat totes aquestes coincidències, mai no havien compartit cap projecte literari o artístic fins que, fa tres anys, va sortir el llibre amb els dibuixos que havien fet durant la seva època de direcció mancomunada de *L'Esquella de la Torratxa*, durant la guerra. Curiosament, doncs, van haver d'esperar fins a tenir 80 anys per poder veure els seus noms junts en la portada d'un llibre, que, d'altra banda, també va servir per recuperar la memòria pública d'un *Kalders* ninotaire que molta gent no sabia ni que existia.

De manera sorprenent, l'obra gràfica de Pere Calders havia estat mig amagada, durant molts anys, i eren relativament pocs els qui li coneixien o li recordaven aquesta faceta. A aquest relatiu oblit hi havia contribuït el mateix Calders, que no en parlava gairebé mai, i les poques vegades que ho feia explicava que havia avorrit el dibuix quan, al començament de l'exili mexicà, l'única manera que va tenir, durant una llarga temporada, de guanyar-se la vida, va ser fent la reproducció minuciosa, i tan detallada que no permetia la menor vel·leïtat artística ni de creació, d'una sèrie d'il·lustracions per a un feixuc diccionari enciclopèdic. Confessava que,

— Junts van exercir de periodistes, uns anys, en el *Diari Mercantil* de Josep Janés —

de seguida que va poder obtenir diners per un altre mitjà, va llençar els estris de dibuix i es va prometre que no els tornaria a fer servir mai més.

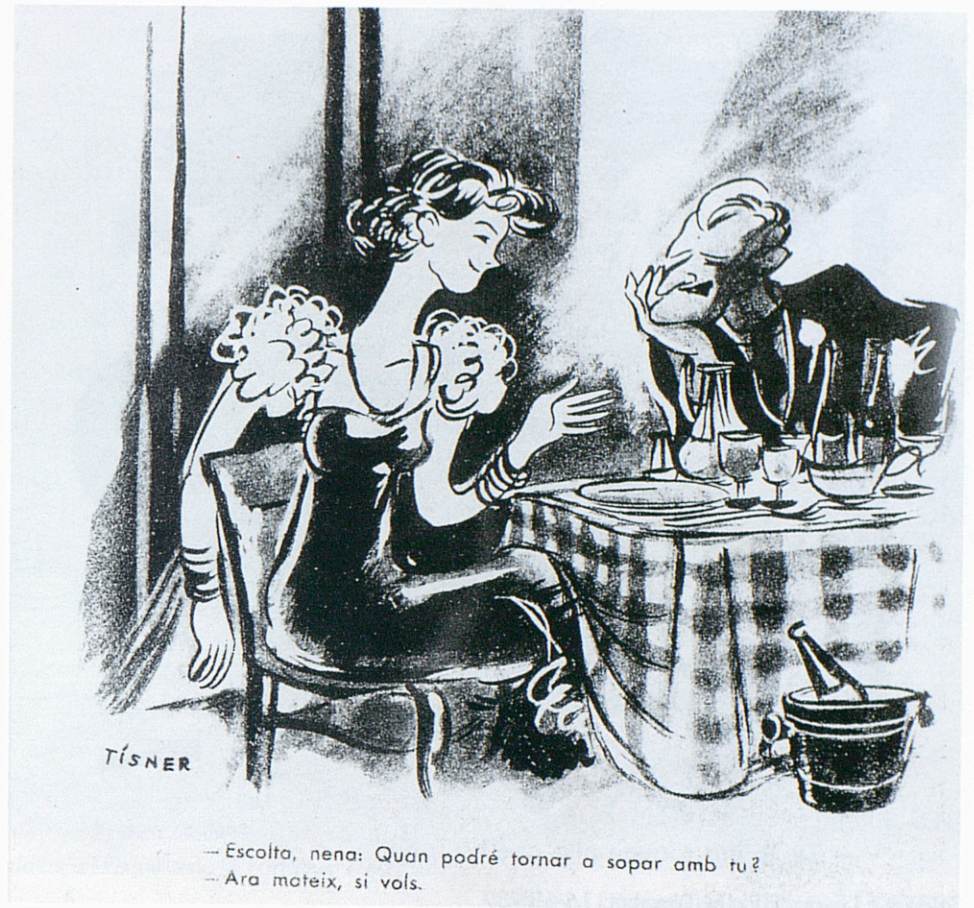
Dues vocacions

El cert és que Calders, abans de la guerra, es debatia entre dues vocacions ben definides: la de dibuixant i la d'escriptor. El problema era que, escrivint en català, llengua a la qual no volia renunciar de cap manera, no veia gens clar el seu futur professional i, en canvi, el dibuix semblava proporcionar-li solucions més immediates. Per això es va matricular a classes de dibuix tècnic i d'arts gràfiques i, juntament amb altres companys, va arribar a obrir un taller de dibuix publicitari que es deia C.C.C. (Calders, Cots i Clusellas, aquell dibuixant que signava Nyerra i que feia els homes amb peus de foca).

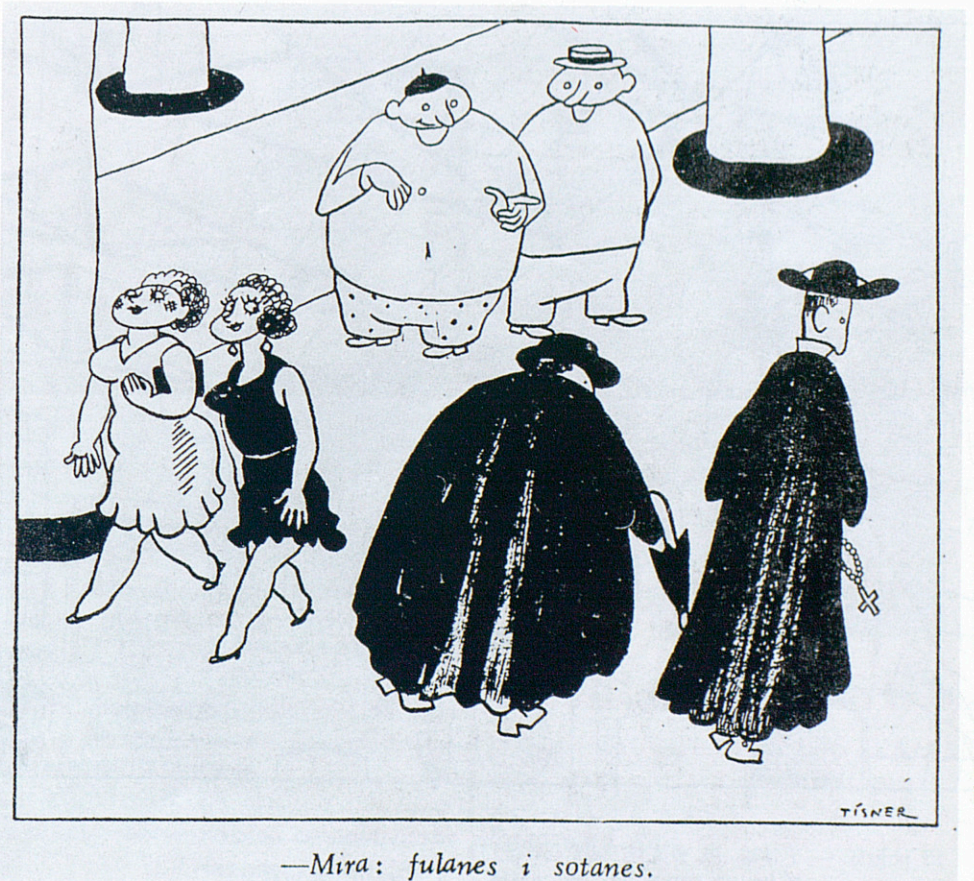
L'Artís, en canvi, va tenir ben clar de seguida que allò que més li agradava era dibuixar... i també escriure. Va començar enviant dibuixos d'amagat a *Papitu* (com que li feia vergonya que el veiessin, els passava per sota la porta de la redacció) i, quan va veure que els hi publicaven, va pensar que també seria bo cobrar-los, i s'hi va presentar tot fent el cor fort. Aquest primer èxit el va animar i, a part de dibuixar i escriure al setmanari *Bandera*, que feia a Collblanc Josep Janés i Olivé i en el qual també col·laborava Andreu Rosselló i Pàmies, es va decidir a provar sort a *L'Esquella de la Torratxa* de l'època de l'editor Antoni López. Fins aleshores havia signat *Pyur* (el nom d'un futbolista anglès que havia llegit al diari) o *Baliga* (que tenia unes reminiscències fonètiques d'"Avelí", que llavors s'escrivia així, i una certa similitud amb els baliga-balaga de la seva edat), però ben aviat va trobar el pseudònim que li acabaria devorant el seu nom veritable: *Tísner*.

La munificència del senyor López

En aquesta *Esquella* es pot dir que va debutar com a professional. Això, a gairebé tot arreu, voldria dir que va començar a cobrar pel seu treball, però de fet no va ser ben bé així, ja que el senyor López, que abans de deixar anar un duro suava sang, li va dir que les 3 pessetes que se solien pagar per un acudit eren molts diners per a un nano tan jove, i que aquella fortuna en mans inexpertes podria portar-lo ben aviat pel camí del vici. Per contribuir a evitar-li aquestes esgarrioses temptacions, li va proposar anar guardant-li els diners per donar-los més endavant al pare d'en Tísner. No cal pas explicar com va acabar la història. N'hi haurà prou assegurant, com tothom ja deu haver endevinat, que el senyor Artís no va veure mai ni un cèntim.

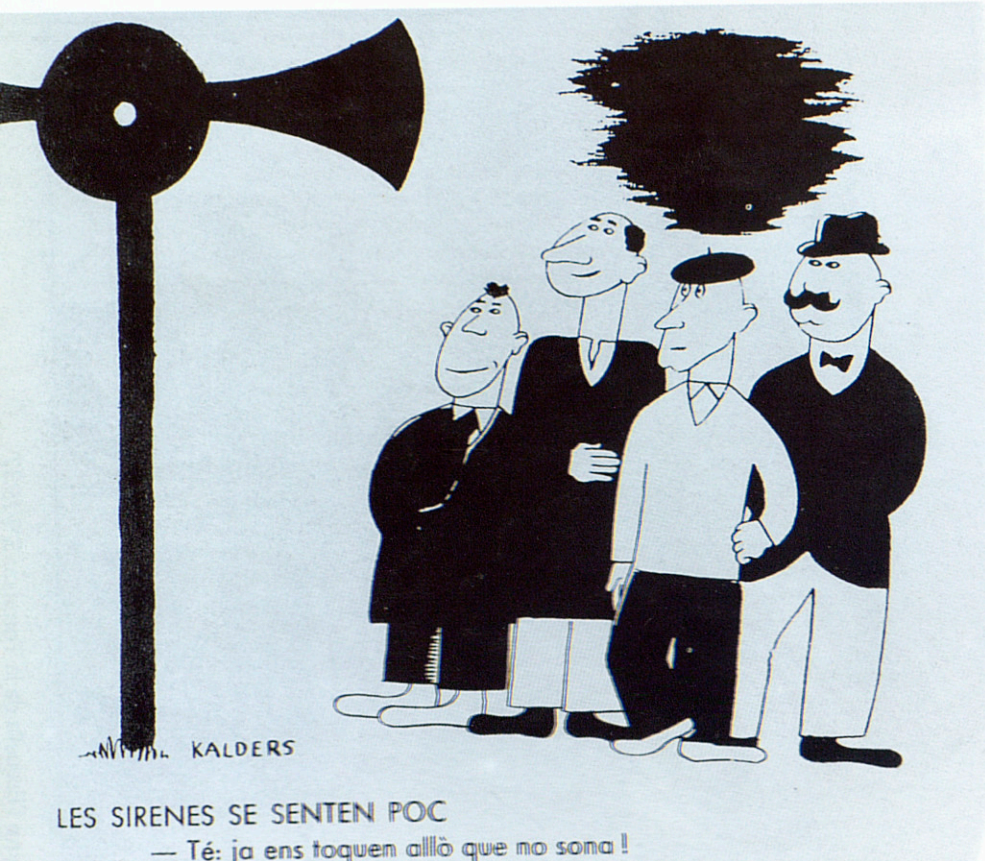

— Escolta, nena: Quan podré tornar a sopar amb tu?
— Ara mateix, si vols.

—Mira: fulanes i sotanes.

— **Calders va dissenyar la capçalera del primer diari Avui, sorprenentment semblant a la de l'actual** —

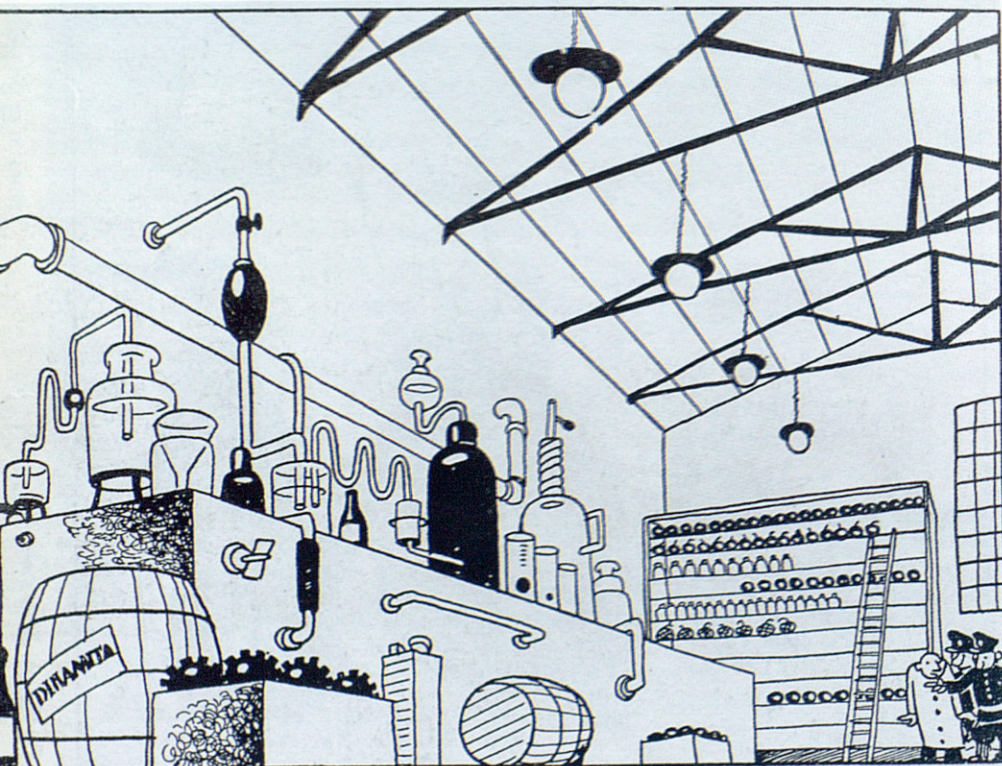

LES SIRENES SE SENTEN POC

— Té: ja ens toquen allò que no sona!

Calders a l'Esquella de la Torratxa, 16/4/1937.

Tísner a El Be Negre, 28/3/1934.

L'ETERNA EXCUSA

El policia. — I d'on ho haveu tret tot això?

—M'ho va donar un desconegut a la Placa d'Espanya...

Als diaris

Finalment, en Tísner va trobar una feina estable de periodista al *Diari Mercantil*, un vell (i l'adjectiu no li podia escaure més ajustadament) periòdic de l'any 1887 que s'havia catalanitzat el 1932 i en el qual va fer entrar el seu amic Calders. Aquest últim hi va continuar quan Tísner va passar a *La Rambla*, i això li va donar ocasió de participar en el naixement del primer *Avui* (diari fruit d'una realització personal de Josep Janés), del qual va dibuixar la capçalera (sorprenentment similar a la de l'*Avui* actual) i els encapçalaments de diverses seccions. Quan aquest projecte, tan utòpic com romàntic, va fracassar, es va incorporar a *La Rambla*, novament al costat de Tísner.

Cal remarcar, una vegada més, que tot això succeïa quan els nostres personatges tenien vint anys ben justets, una edat en què la majoria de les persones encara estan ben lluny de decidir allò que volen fer en aquesta vida.

El Be Negre

Durant l'època de la República, en Tísner va prendre part molt activa en la publicació d'aquell setmanari satíric i humorístic que es va dir *El Be Negre* i que ha entrat, amb tots els honors, en la mitologia més gloriosa de la premsa com una realització irrepetible, fruit d'un moment històric i de la coincidència de col·laboradors de gran categoria intel·lectual i humana. Tísner va començar a publicar-hi amb uns dibuixos petits i modestos, però la seva col·laboració va anar esdevenint més i més important fins a convertir-se en un dels puntals de la revista, la qual va desaparèixer la mateixa setmana del començament de la guerra civil.

Direcció conjunta

L'inici d'aquest trist esdeveniment va ser la causa d'un seguit de confiscacions i de col·lectivitacions de diverses indústries, entre elles algunes de periòdics com ara *L'Esquella de la Torratxa*, que des de la mort d'Antoni López havia anat llanguint i es trobava a les portes de la mort. El Sindicat de Dibuixants Professionals la va voler salvar, i en va encarregar la direcció conjunta a Tísner i Pere Calders. La decisió no va poder ser més encertada, fins al punt que aquesta darrera època del veterà i mil·lenari títol és potser, des del punt de vista de l'humor, la millor de totes. Aquí es va revelar el dibuixant Calders, que, en paraules del seu company Tísner, "va aparèixer sobtadament, va brillar ple d'esplendor durant un temps brevíssim i va desaparèixer". Va tenir temps suficient, però, per deixar-nos uns dibuixos d'alta qualitat, en els quals no se sap què admirar més, si la composició i la distribució dels personatges o el joc magistral dels blancs i els negres.

— Tísner va arribar a ser, amb els seus acudits, un dels puntals d'El Be Negre fins a la guerra civil —

Els acudits i els ninots, tant de Tísner com de Kalders, havien de ser bons per força, perquè, a sobre de ser magnífics dibuixants, eren també excel·lents escriptors, i això es notava en els seus dibuixos (que sempre es van fer ells mateixos, ben al contrari que alguns dels seus col·legues de l'època) i, sobretot, en els jocs de paraules, als quals eren tan afeccionats i en què havien arribat a assolir cotes absolutament inesperades. Cal tenir en compte, també, que bona part de la seva obra gràfica i humorística va ser duta a terme en una època gens fàcil, en la qual s'havia de procurar no ferir massa susceptibilitats i, sobretot, no congregar odis massa intensos, que podien portar, en últim extrem, conseqüències fatals (en aquest sentit, no hem d'oblidar l'assassinat del director d'*El Be Negre*, Josep M. Planes, a mans de pistolers de la FAI).

L'exili

Pere Calders havia publicat *El primer Arlequí* l'any 1936, i Tísner va treure al carrer el llibre *556 Brigada Mixta* el 1943. Entremig hi va haver una guerra que va marcar profundament les seves vides i que tots dos van fer des del bàndol republicà. És a partir de l'exili a Mèxic que Calders es decanta definitivament per la literatura, mentre que Tísner compagina totes dues activitats. Quan tornen a Catalunya, Calders ja és només un escriptor, mentre que Tísner torna al periodisme diari, tant escrit com gràfic (*El Correo Catalán*, *TeleXprés*, *TeleEstel*) i esdevé mestre en una nova faceta: els mots encreuats.

Deixarem de banda, però, la relació de tots els respectius èxits literaris perquè seria molt llarga i, principalment, perquè tothom la coneix. L'èxit popular i el reconeixement general potser els van arribar una mica tard, però van tenir la compensació de suscitar la unanimitat absoluta, perquè el país es va adonar que tant l'un com l'altre formaven part d'una generació d'intel·lectuals que, en la seva gran majoria, s'havia perdut per a la nostra cultura; una generació formada abans de la guerra que, a causa de l'exili a què es va veure obligada, va haver de donar els seus fruits en altres terres. Tísner i Calders han estat una part important en la recuperació d'aquest patrimoni intel·lectual. Ells han representat una mena de pont entre dues Catalunyaes autònomes i ens han permès entreveure allò que hauria pogut ser el nostre país, culturalment parlant, si no hi hagués hagut el desarrelament traumàtic del 1939. En la seva obra, tant gràfica com escrita, hi ha latent una gran dosi d'ironia i humor, però sempre amb el rerefons d'un enorme sentit de la responsabilitat i d'un profund sentiment de país. Aquest sentiment va ser, sens dubte, allò que els va impulsar a tornar a la seva terra i allò que els va ajudar a mantenir-se fermes en les seves conviccions, i a lluitar en els llargs anys durant els quals la seva obra no podia ser suficientment valorada ni la fidelitat al seu país prou ben vista. ●

— Escollit: Que té ous?
— Sí, però tinc por.

Calders a l'Esquella de la Torratxa, 1/10/1937.

Calders a l'Esquella de la Torratxa, 11/6/1937.

EL NEGOCI DE LA LLET

— Si ens volen col·lectivitzar, plantarem cara.
— Sí. I donarem el pit.

— **L'etapa de direcció conjunta de L'Esquella per Calders i Tísner va ser la millor de la revista** —